

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:9

Onder redactie van Prof. Dr K. SCHILDER, Kampen.

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr E. T. v. d. Born, Helpman (Gr.); Ir B. ter Brugge, Almelo; Dr K. J. Cremer, Kampen; Dr R. J. Dam, Kampen; Dr A. C. Drogendijk, Dordrecht; Dr D. van Dijk, Groningen; Dr K. Fernhout, Baarn; Drs D. J. Galle, Haarlem; Mevr. G. Gilhuis-Smitskamp, Ooster-Nijkerk; Dr J. H. Hagenbeek, Zwolle; Dr J. van Herksen, Ermelo; A. Janse, Biggelerke; Dr P. Jasperse, Leiden; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr E. D. Kraan, Vlaardingen; A. Kuiper, Utrecht; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr J. v. d. Linden, Tzum; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Drs Joh. Luijkenaar Francken, Rotterdam; Mevr. J. M. Th. Luijkenaar Francken-Schreuder, Rotterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr A. Ringnalda, Ermelo; P. J. Risseuw, 's-Gravenhage; C. Rijnsdorp, Rotterdam; A. Schilder, 's-Gravenhage; Dr G. K. Schoep, 's-Gravenhage; Dr R. Schippers, Wansverd; Dr J. Smelik, 's-Gravenhage; Drs H. Smilde, Groningen; Drs H. Smitskamp, 's-Gravenhage; Dr N. Streefkerke, Wollega; D. Stroo, Bussum; J. Strikwerda, Zeist; Prof. Dr C. van Til, Philadelphia, Pa.; Dr J. Thijs, Zwolle; Dr C. Vecnhof, Haarlem; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr M. Vreugdenhil, Meliskerke; Dr F. de Vries, 's-Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Franeker; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage; Jan Zwart, Zaandam.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan:
Prof. Dr K. SCHILDER, Vloeddijk 101, Kampen.

OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.
Drukkers-Uitgevers:
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f 2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f 7.50 en voor Ned.-Indië f 6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. per regel. — Losse nummers f 0.15.

HOOFDARTIKEL: Het recht van den oorlog. IV. — (De Schrift: De goede Herder bij de kwade herderin. (1 Sam. 21: 14 c.) — Kerkelijk Leven: „De Heraut“ inzake hoop en „pluriformiteit der kerk“, V. „De Jongeren“, Friesland en de Kweekscholen. — Even Parkeeren: De meeste is de liefde... — Geestelijke Adviezen: Zelfbeproeving. III. — Acta van de Classis Neder-Veluwe 1592—1620. VI. — Literatuur en Kunst: Calvinistische Litteratuurbeschouwing. I. — Uit de Historie: De wederoprichting der Kerk in deze landen door „de Afscheiding“, in het licht van Matth. 16: 18 b. III. (Slot). — Persschouw. — Kerknieuws.

HOOFDARTIKEL

Het recht van den oorlog.

IV.

Het onderzoek van het Nieuwe Testament verband met het vraagstuk, dat ons bezighoudt, is niet zoo gemakkelijk als dat van het Oude. Dat is niet een gevolg van een karakteristiek onderscheid tusschen wet en evangelie. Het wordt telkens zoo voorgesteld, dat het eigenaardige van de wet zou zijn, dat ze klare geboden en verboden geeft, en dat in tegenstelling daarmee het evangelie nergens eigenlijk parate antwoorden te vinden zijn¹⁾; doch dit laatste is zeker onjuist. We komen daar nog op terug.

Indertijd moet worden toegestemd, dat er geen plaats in het Nieuwe Testament is te vinden, waar de oorlog met zooveel woorden wordt goedgekeurd, of afgekeurd. Maar dat ligt niet hieraan, dat het evangelie ons met ons zedelijk oordeel in den mist laat, doch is een gevolg van de andere historische situatie van het Oude en van het Nieuwe Testament.

Vooreerst al spreekt het Oude Testament tot ons, dat de oorlogen voeren, of door den krijg bestookt worden. Zodoende ontwaren we daar de directe leiding des Heeren in oorlogsomstandigheden; en hooren we het profetische woord over militaire middelen, nationale aspiraties, oorlogsgedruiken. Bovendien is de gemeente van het oude verbond een nationale grootheid. De gemeente des Heeren voert daar oorlog met den nationalen vijand, die echter tevens vijand des Heeren is.

Het Nieuwe Testament daarentegen bemoeit zich niet rechtstreeks met staatkundige aangelegenheden. De reden daarvoor is dan niet het typische van het evangelie, maar de omstandigheid, dat de gemeente van het nieuwe verbond niet een natie vormt.

Daar komt dan nog iets bij. Wij worden gesteld voor vragen van dezen tijd. Zulke vragen rijzen tengevolge van bepaalde omstandigheden. Ze hebben een achtergrond in de politieke constellatie van onze dagen. En wanneer we nu met dergelijke vragen tot de Schrift gaan, worden we gedurig ontuchtend door de ontdekking, dat we door haar dikwijls slechts zijdelings kunnen worden geholpen. Want zeer positieve uitspraken zijn in de Schrift, juist door het volkomen concreet karakter dat haar vermaningen kenmerkt, precies gemiddeld voor de toenmalige omstandigheden. Men kan zeggen, „dat Gods wil in de Schrift verborgden ligt, als het goud in de mijn, en dat alleen langdurig en alzijdig onderzoek, vergelijking van Schrift met Schrift, en wetenschappelijke uitwerking in elk gegeven geval tot een bepaalde uitkomst kan leiden. De Schrift is niet een boek van regelen, waarop een register ware te maken, waarin men alsdan op staanden voet voor elke opkomende vraag het gereede antwoord kon vinden.“²⁾ Men kan dit juist hierom terecht zeggen, dat de Schrift zich zoo toespitst in haar spreken op de situatie, in welke ze spreekt.

De moeilijkheden, die zich hier voordoen, zijn misschien het best te verduidelijken aan een behandeling van de bekende woorden uit Rom. 13: 4, dat de overheid het zwaard niet tevergeefs draagt. We willen de bespreking der gegevens van het Nieuwe Testament daarom beginnen met een behandeling dezer plaats.

Men is het onder ons niet meer eens over de vraag, of met het zwaard der overheid hier behalve op de justitionele en politionele macht van den staat, ook gedoeld wordt op zijn militaire macht. Zelfs kan men in Dr H. Colijn's Saevis Tranquillus In Undis op de ééne bladzijde lezen, dat „Paulus hier niet nadrukkelijk handelt over den oorlog, doch, zooals terecht is opgemerkt, over de verhouding tusschen overheid en onderdanen... Rom. 13 verbiedt den oorlog niet; het zegt niet, dat de oorlog geoorloofd is. Het hoofdstuk zwijgt over deze zaak“, terwijl op een volgende bladzijde met instemming het eindoordeel van prof. Grosheide wordt weergegeven: „Ik meen, dat Romeinen 13 onder meer ook van de Overheid vraagt om oorlog te voeren ten einde daardoor het kwaad te weren en te straffen.“³⁾

Niet alleen Dr Heering meent, dat men uit Rom. 13 niet mag concludeeren tot het recht der overheid om oorlog te voeren,⁴⁾ en wordt daarin gevolgd door van Bruggen, met zijn uitspraak, dat in dit hoofdstuk alles draait om de macht, die de overheid over haar onderdanen heeft;⁵⁾ in gelijken zin spreekt A. Pieters uit, dat hier direct slechts gehandeld wordt over het straffen van kwaaddoeners binnen de jurisdictie van een bepaalde overheid.⁶⁾ S. G. de Graaf is van meening, dat met het zwaard, dat de overheid draagt als een wreekster tot straf dergenen, die kwaad doen, slechts wordt bedoeld de wrekende gerechtigheid, die zij oefent over haar onderdanen, en niet het zwaard in een oorlog tusschen volk en volk. „Het is toch geheel iets anders, of de overheid in haar gezag over haar onderdanen het kwade straft, dan of de eene overheid tegen de andere het zwaard voert. Het laatste geval is gelijk aan dat, waarin twee personen van gelijke rechten tegenover elkaar staan.“⁷⁾ Deze opmerking bracht Dr M. H. van der Valk tot de uitspraak, dat Paulus in Rom. 13 ongetwijfeld alleen gedoeld heeft op de verhouding van overheid en onderdanen, en dus niet op die tusschen verschillende volken, die met elkaar in oorlog geraken.⁸⁾

Het is genoegzaam bekend, dat menigeen in Rom. 13 wel van het oorlogszwaard hoort spreken. Men neemt dan de woorden: want zij draagt het zwaard niet tevergeefs, uit den aard der zaak in algemeenen zin, en betoogt dat ze het recht, om niet te zeggen den plicht, tot het voeren van oorlog insluiten.⁹⁾

Maar nu vergeten zij, die bij Rom. 13 het dilemma stellen: of Paulus heeft het oog op de machts- desnoods geweldoefening van de overheid jegens haar eigen onderdanen, of hij spreekt van het oorlogszwaard ook, dat de eene overheid tegen het andere trekt, dat er in Rom. 13 een derde mogelijkheid is. Dat zich daar een geval voordoet, dat wij zoo niet kennen, althans niet anders kennen dan in onze koloniale oorlogen.

„De oorlog van staat tegen staat kent Paulus practisch niet. Hij kent alleen het overal in de wereld orde handhavende Romeinsche rijk. Zijn oorlogen, ook zijn oorlogen om gebiedsuitbreiding, dragen een ietwat ander karakter dan die uit later tijd. Elke oorlog is handhaving van eigen macht en recht, bescherming van het rijk tegen de barbaren.“¹⁰⁾

Wanneer Paulus, (zijdelings overigens, wat eigenlijk gaal het hem niet vooral om de roeping

der overheid, maar om onze roeping tot gehoorzaamheid aan haar macht) spreekt van de taak der overheid, doelt hij op de gunstige gevolgen van haar arbeid. „Ze is Gods dienaar, u ten goede“. Dit „u ten goede“ moet blijken het gevolg, dat over het wreken van het kwaad spreekt, opgevat van bescherming. De overheid beschermt haar onderdanen door het weren van het kwaad. Nu Paulus het hier heeft over den Romeinschen staat, moet hij gedacht hebben aan strafexpedities, uitgezonden tegen opstandige bewegingen binnen het rijk en oorlogen, die de „pax romana“ dienden te bevorderen.¹¹⁾

En zoo kan dus gezegd, dat Rom. 13 handelt over het oorlogszwaard. Maar dan in een situatie, waarin eigenlijk slechts één staat de macht heeft.

Maar nu mag men een verdere conclusie trekken. „We mogen wel zeggen, het is de taak van de overheid, om, waar ze kwaad ziet, dat alleen met den oorlog te keeren is, dat ook te doen.“¹²⁾ Indien de Schrift ergens had willen zeggen, dat, om nu de formuleering der principiele ontwapenings te gebruiken, oorlog zonde is, dan had het op deze plaats kunnen zijn. Dan had Paulus het zwaard der overheid, dat kennelijk voor den oorlog gebruikt werd, om zodoende de kwaden te straffen en de goeden te beschermen, kunnen prijzen onder restrictie. Hij doet nu het tegendeel.

Alleen maar, „nu moeten we deze uitspraak op verschillende wijze beperken. Er staat niet, dat de overheid het kwaad, dat ze ziet, met een oorlog moet bestrijden... Rom. 13... en andere plaatsen, die over dit punt handelen... zeggen niet, dat er oorlog moet zijn. Ze laten ruimte voor andere middelen, om het kwaad te weren. Vooral voor deze: te zorgen, dat er geen kwaad is, zoodat er niets te wreken is.“¹³⁾

We lieten zoeven doorschemeren, dat het van beteekenis is, dat Paulus in Rom. 13 geen afkeuring van het oorlogvoeren door het Romeinsche rijk doet hooren. Het is van beteekenis, dat de Schrift geen verbod van oorlogvoeren heeft. „Niemand had in dien tijd bezwaar tegen het voeren van oorlog. Daarom zegt het heel wat, dat de Schrift nergens den oorlog verbiedt. Zulk een gebod zouden we in de Schrift moeten vinden, wanneer de oorlog als zoodanig in strijd was met de wet Gods. Ik mag hier herinneren aan hetgeen Jezus geboden heeft inzake de echtscheiding. De historische achtergrond is, gemakkelijk scheiden. Omdat dit volstrekt is in strijd met de wet Gods, verbiedt Christus de echtscheiding met de bekende uitzondering.“¹⁴⁾

Men kan deze redeneering niet ontzenuwen door het betoog, dat het Nieuwe Testament zich niet rechtstreeks met staatkundige aangelegenheden bemoeit. We geven dit wel toe. Maar niet zonder daarbij op te merken, dat het wel duidelijke aanwijzingen geeft voor het gedrag der christenen tegenover de groote politieke aangelegenheden. Behalve Rom. 13 valt hier op het woord van Christus, Matth. 22: 15: Geef dan den keizer wat des keizers is, en 1 Petr. 2: 17: Eert den koning.

In dit verband mag gewezen op de soldaten in het Nieuwe Testament. Het beroep op de toelating van het beroeps-militair-zijn is menigmaal gedaan in de bespreking onzer kwestie. Augustinus ging hierin Calvijn voor,¹⁵⁾ en tot op heden vindt hij navolging, o.a. van Bavinck.¹⁶⁾ Dit beroep wordt ten stelligste gewraakt door S. G. de Graaf.¹⁷⁾ Daartegenover is het opmerkenswaardig, dat Heering schreef: „De minst zwakke bewijspplaats voor het militaire Christendom lijkt ons ongetwijfeld Luk. 3: 14, waar Johannes de Dooper op de vraag der krijgslieden: „En wij, wat zullen wij doen?“ antwoordde: „Doet niemand overlast, en ontvreemdt niemand